

Content Evaluation of the Book Named (Effective Communication) in Tenth Level of Secondary Vocational School on the Basis of WHO ten Skills

Zahra Daliran Firooz, Maryam Baratali

¹ student in curriculums, Department of curriculums planning, Isfahan (khorasgan) Branch, Islamic Azad university, Isfahan, Iran.

² Assistant professor, Department of curriculums planning, Isfahan(khorasgan) Branch. Islamic Azad university, Isfahan, Iran.

Abstract

The purpose of this study was to analyze the content of the effective communication textbook of the tenth grade of the second year of technical and vocational high school based on the ten skills of the World Health Organization. The research method was content analysis. The research population of the effective communication book of the tenth grade of the second year of technical and vocational high school in terms of (text, questions, pictures, activities) which was selected by purposive sampling. The data collection tool was a researcher-made content analysis form based on Shannon's entropy model. Category information The significance coefficient of each category was calculated. According to the World Health Organization, ten life skills include problem-solving skills, empathy, creative decision-making thinking, coping with emotions, coping with stress, critical thinking, effective communication with others, self-awareness, and building interpersonal relationships. The results showed that the highest coefficient of importance was related to the component of effective communication skills (0.121) and the lowest coefficient of importance was related to the component of problem solving skills (0.082).

Keywords: Effective Communication Textbook, Ten Skills, World Health Organization.

تحلیل محتوای کتاب درسی ارتباط مؤثر پایه دهم دوره دوم متوسطه فنی و حرفه‌ای بر اساس مهارت‌های ده‌گانه سازمان بهداشت جهانی

زهرا دلیران فیروز، مریم براتعلی*

^۱ کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران.

^۲ استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران.

چکیده

هدف این پژوهش، تحلیل محتوای کتاب درسی ارتباط مؤثر پایه دهم دوره دوم متوسطه فنی و حرفه‌ای بر اساس مهارت‌های ده‌گانه سازمان بهداشت جهانی بوده است. روش پژوهش، تحلیل محتوا بود. دامنه پژوهش، کتاب ارتباط مؤثر پایه دهم دوره دوم متوسطه فنی و حرفه‌ای به لحاظ (متن، سؤال، تصاویر، فعالیت‌ها) که به صورت نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شد. ابزار جمع‌آوری اطلاعات فرم تحلیل محتوای محقق ساخته بر اساس الگوی آنتروپی شانون ۳ مرحله‌ای بود که داده‌ها در مرحله اول به صورت داده‌های بهنجار شده آماده شد، مرحله دوم بار اطلاعاتی هر مقوله را محاسبه نموده و در مرحله سوم با استفاده از بار اطلاعاتی مقوله‌ها ضریب اهمیت هر مقوله محاسبه شد. طبق نظر سازمان بهداشت جهانی مهارت‌های زندگی ده‌گانه شامل مهارت حل مسئله، همدلی، تفکر خلاق تصمیم‌گیری، مقابله با هیجانات، مقابله با استرس، تفکر انتقادی، ارتباط مؤثر با دیگران، خودآگاهی، ایجاد روابط بین فردی می‌باشد. نتایج حاصل حاکی از آن بود که بیشترین ضریب اهمیت مربوط به مؤلفه مهارت ارتباط مؤثر (۰/۱۲۱) و کمترین ضریب اهمیت برای مؤلفه مهارت حل مسئله (۰/۰۸۲) به دست آمد.

واژه‌های کلیدی: کتاب درسی ارتباط مؤثر، مهارت‌های ده‌گانه، سازمان بهداشت جهانی.

مقدمه

شاید بتوان گفت که ارتباط، یکی از قدیمی‌ترین و در عین حال، عالی‌ترین دستاوردهای بشر بوده است. ارتباط در گذشته و برای انسان اولیه، علاوه بر کارکردهایی که در جهت حفظ حیات و یاری گرفتن از دیگران داشته، زمینه‌ساز فعالیت‌های اجتماعی و سرآغازی بر زندگی اجتماعی بوده است. در هر حال، هیچ نوع ارتباطی جز به دلیل نیاز احساس شدید انسان برای برقراری تعامل اجتماعی به وقوع نمی‌پیوندد (Azad, 2017). انسان برای برقراری رابطه با دیگران روش‌های مختلفی را پرورانده است که رشد و تکامل زبان و شیوه‌های غیرکلامی مانند چهره، حالت کلی بدن یا وضعیت اندام‌ها و حرکات بیانگر آن است که هر یک از این شیوه‌ها می‌توانند بخشی از اطلاعات و احساسات مورد نظر فرد در حال صحبت، یا گوینده را به فرد دیگر، یا شنونده، انتقال دهد (Zamani, 2017). مهارت ارتباط مؤثر به فرد کمک می‌کند تا از طریق کلام یا رفتار خود به شیوه‌ای متناسب با فرهنگ جامعه و موقعیت، خود و ارزش‌ها و باورهای خویش را مطرح سازد بدین ترتیب فرد خواهد توانست نظرات، عقاید، خواسته‌ها، نیازها و عواطف خود را ابراز کند و در صورت نیاز بتواند از دیگران درخواست کمک و راهنمایی نماید مهارت تقاضای کمک و راهنمایی از دیگران در هنگام ضرورت از مشخصات مهم یک رابطه سالم است (Seif, 2017). این مهارت به معنای ابراز احساسات، نیازها و نقطه نظرهای فردی به صورت کلامی و غیرکلامی است. کسب این مهارت به فرد می‌آموزد برای درک موقعیت دیگران چگونه سخنان آنان فعالانه گوش دهند و چگونه دیگران را از احساس و نیازهای خود آگاه کنند تا ضمن به دست آوردن خواسته‌های خود طرف مقابل نیز احساس رضایت نماید (Ahmadi, 2017). در دنیای امروز انسان‌ها در هر زمان و از هر مکان که اراده کنند می‌توانند با افراد دیگری در هر نقطه از جهان ارتباط برقرار کنند؛ بنابراین برقراری ارتباط مؤثر لازمه موفقیت انسان است (Vatankhah, 2014). بسیاری از رفتارهای

فرد مانند چگونگی برقراری ارتباط با دیگران، نتیجه تربیت و عادت‌های آنها است. در بسیاری از موارد به دلیل تربیت نابجا یا عادت‌های ناپسند، نمی‌توانند به طور مناسب با دیگران ارتباط برقرار کنند. اولین گام برای برقراری ارتباط مؤثر، کسب آگاهی و شناخت درست از اصول وقواعد ارتباطی برای اصلاح نگرش و کشف مهارت‌های برقراری ارتباط مؤثر است (2015, Bullton).

از سویی طبق نظر سازمان بهداشت جهانی مهارت‌های زندگی ده‌گانه شامل مهارت حل مسئله، همدلی، تفکر خلاق تصمیم‌گیری، مقابله با هیجانات، مقابله با استرس، تفکرانتقادی، ارتباط مؤثر با دیگران، خود آگاهی، ایجاد روابط بین فردی می‌باشد (Hosseini, 2016). مهارت‌های زندگی توانایی‌هایی هستند که با تمرین مداوم پرورش می‌یابند و شخص را برای روبه‌رو شدن با مسائل روزانه زندگی، افزایش توانایی‌های روانی، اجتماعی و بهداشتی آماده می‌کنند. مهارت‌های زندگی رفتاری توانایی انجام رفتار سازگارانه و مثبت فرد در مواجهه با چالش‌های زندگی است. مهارت‌های زندگی عبارت‌اند از مجموعه از توانایی‌های که زمینه سازگاری و رفتار مثبت و مفید را فراهم می‌آورند (Kase, 2019). این توانایی‌ها فرد را قادر می‌سازد تا مسئولیت‌ها و نقش اجتماعی خود را بپذیرد و بدون لطمه زدن به خود و دیگران با خواسته‌ها و انتظارات و مشکلات روزانه به ویژه در روابط بین فردی به شکل مؤثری روبه‌رو شود (Kase, 2019). مهارت‌های زندگی عبارت است از همه مهارت‌ها و دانش مورد نیاز فرد برای زندگی مؤثر که به رشد هویت، هدف زندگی، حل مسئله و تصمیم‌گیری، روابط میان فردی و حفظ سلامت جسمی کمک می‌کند. در دنیای امروز، افراد مهارت‌هایی را لازم دارند که بتوانند در فضای مطلوب زندگی، با مسائل سازگاری یابند. بسیاری از افراد در رویارویی با مسائل زندگی، فاقد توانایی‌های لازم و اساسی هستند و همین امر آنان را در مواجهه با مسائل و مشکلات زندگی روزمره آسیب‌پذیر کرده است (2018, 2018).

مؤلفه‌های بهداشت و سلامت پرداخت. نتایج نشان داد که مؤلفه‌های درک اصول آزادی عدالت و تساوی، شرکت در فعالیت‌هایی که منافع را بهبود می‌بخشد، نشان دادن رفتارهای اجتماعی و مهارت‌های حرفه‌ای کمترین توجه شده است یا به عبارتی هیچ توجهی نشده و بیشترین میزان توجه به مؤلفه مهارت مربوط به رعایت و به‌کارگیری نکات ایمنی با ۹۱/۰ درصد است لذا از میان مؤلفه‌های فرعی مهارت مربوط به رعایت و به‌کارگیری نکات ایمنی و مهارت استفاده از فناوری کمترین میزان توجه و به مهارت تشخیص علایم ایمنی بیشتر از سایر مؤلفه‌ها توجه شده است. یوسفی و همکاران (Yousefi et al, 2016) در پژوهشی به میزان موفقیت برنامه درسی آداب و مهارت‌های زندگی اسلامی (طرح کرامت) بر کسب مهارت حل مسئله دانش آموزان پرداخت. نتایج نشان داد که از نظر معلمان علاقمندی دانش آموزان به یادگیری مهارت حل مسئله و بررسی راه‌حل‌های گوناگون و انتخاب بهترین راه‌حل، ارزیابی راه‌حل‌های انتخاب شده و مشارکت گروهی و تعامل در حل مسئله در حد قابل قبول است، اما دانش‌آموزان در شناخت مسئله، مهارت جمع‌آوری اطلاعات، توانایی تولید و خلق راه‌حل‌های مختلف و توانایی به اجرا درآوردن راه‌حل‌های مسئله هنوز نیاز به آموزش و برنامه دقیق تری دارند بطور کلی نتایج این پژوهش نشان داد که از نظر معلمان میزان موفقیت برنامه آموزش آداب و مهارت‌های زندگی اسلامی بر کسب توانایی مهارت حل مسئله دانش‌آموزان نیازمند رشد و بالندگی بیشتری می‌باشد. سیلیوا وال و همکاران (Silvia Wahl al et, 2011) در پژوهشی با عنوان «برنامه جهانی مدرسه مرتبط با پیشگیری از افسردگی و بالا بردن مهارت‌های زندگی» مورد بررسی قرار دادند. نتایج حاکی از آن بود که با آموزش مهارت‌های زندگی بطور معمول اثرات مثبتی روی شرکت‌کنندگان، شبکه‌های اجتماعی و علائم افسردگی و رفتار پرخاشگری نشان داده است. لاراری و همکاران (Larrauri al et, 2010) در پژوهشی با عنوان اثر بخشی

King). یادگیری مهارت‌های زندگی محدود به سن و یا مرحله خاصی در زندگی نمی‌شود. ایده درک مهارت‌های زندگی از یادگیری مادام‌العمر استوار بر یکپارچه‌سازی یادگیری و زندگی هر دو به صورت افقی در خانواده، جامعه، مطالعه، کار، اوقات فراغت و فضاهای زندگی و به صورت عمودی از تولد تا مرگ صورت می‌گیرد. یادگیری مادام‌العمر لازمه یک زندگی معنا دار است (Khorsidi, 2016). برنامه آموزش مهارت‌های زندگی یک روش تغییر رفتار جامع و کاملی است که بر گسترش و توسعه مهارت‌های مورد نیاز برای زندگی از قبیل خود آگاهی، ارتباط برقرار کردن، تفکر تصمیم‌گیری، کنترل احساسات، اعتماد به نفس و مهارت‌های ارتباطی تأکید دارد (Khanifar, 2016).

همچنین با بررسی پژوهش‌ها در داخل و خارج در راستای موضوع مشخص شد که تاکنون پژوهشی جامع در مورد تحلیل محتوای کتاب درسی بر اساس مهارت‌های ده‌گانه سازمان بهداشت جهانی انجام نگرفته است و صرفاً موضوعاتی نسبتاً نزدیک در این حوزه انجام شده از جمله اینکه: شهرزاد و همکاران (Shahrzad et al, 2018) در پژوهشی به تحلیل محتوای کتاب علوم پایه دوم ابتدایی از منظر توجه به آموزش مؤلفه‌های بهداشت و سلامت پرداخت. نتایج نشان داد که مؤلفه‌های مربوط به سلامت روانی با ۲۷۰ مورد، بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده است و کمترین مقدار مربوط به مؤلفه سلامت جسمی با ۲۱ فراوانی است. در محتوای کتاب علوم دوم ابتدایی به برخی مؤلفه‌های آموزش بهداشت و سلامت کمتر و یا اصلاً توجهی نشده است و کتاب علوم دوم ابتدایی، مؤلفه‌های آموزش بهداشت و سلامت را به یک نسبت پوشش نداده است. در حالی که سلامت مهم‌ترین عامل پیشرفت و ضامن بقای جامعه است، به طوری که برنامه‌های توسعه در بعد بهداشت بیش از هر عامل دیگری زیربنای مفاهیم پایه ای چون سلامت است پرداخت. بلالی کمیزی و همکاران (Balali Kamizi et al, 2017) در پژوهشی به تحلیل محتوای کتاب علوم پایه دوم ابتدایی از منظر توجه به آموزش

خویشتن، خودآگاهی (شناخت استعدادها، توانایی‌ها و رغبت‌ها)، انتخاب هدف‌های واقعی در زندگی، استقلال عاطفی از خانواده، حفظ تعادل روانی و عاطفی خویش در مقابل عوامل فشارزای محیطی، برقراری روابط سالم با دیگران، کسب مهارت‌های اجتماعی لازم در دوست‌یابی، شناخت زندگی سالم و مؤثر و چگونگی برخورداری از آن، از مهم‌ترین نیازهای نوجوان به شمار می‌روند (Kazemi, 2014)؛ بنابراین، کمک به نوجوان در رشد و گسترش مهارت‌های مورد نیاز برای زندگی مطلوب، ایجاد یا افزایش اعتمادبه‌نفس در برخورد با مشکلات و همچنین کمک به آنان در رشد و تکامل عواطف و مهارت‌های اجتماعی لازم برای سازگاری موفق با محیط اجتماعی و زندگی مؤثر و سازنده، ضروری به نظر می‌رسد. از سویی کتاب‌های درسی در نظامی آموزشی کشور نقش مهمی دارند، بنابراین در آموزش مهارت‌های ده‌گانه زندگی جایگاه مهمی را دارد، پس لزوم توجه بیشتر به کتاب‌های درسی که در پرورش و تقویت مهارت‌ها می‌توانند نقش مؤثری داشته باشند، احساس می‌شود؛ بنابراین سؤال اصلی در این پژوهش به این صورت مطرح است میزان و ضرورت توجه به مؤلفه‌های مهارت‌های ده‌گانه سازمان بهداشت جهانی در محتوای برنامه درسی ارتباط مؤثر پایه دهم دوره دوم متوسطه فنی‌و حرفه‌ای به چه میزان بوده است؟

روش پژوهش

در این پژوهش از روش تحلیل محتوی کمی استفاده شده است. تحلیل محتوا به‌مثابه تکنیکی پژوهشی شامل شیوه‌های تخصصی در پردازش داده‌های علمی است هدف تحلیل مانند همه تکنیک‌های پژوهشی فراهم آوردن شناخت، بینشی نو، تصویر واقعیت و راهنمای عمل است. دامنه پژوهش شامل کتاب ارتباط مؤثر پایه دهم دوره دوم متوسطه فنی‌و حرفه‌ای در سال تحصیلی ۱۳۹۷-۱۳۹۸ بود. نمونه‌گیری از نوع هدفمند و در جهت سؤالات تحقیق است و از دیدگاه ده مؤلفه (خودآگاهی، همدلی، ارتباط مؤثر، روابط بین فردی،

برنامه مهارت‌های زندگی در دبیرستانی در پرو، با آموزش مهارت‌های ارتباط، عزت نفس، جرأت ورزی و تصمیم‌گیری به این نتیجه رسیدند که افزایش معناداری در مهارت جرأت ورزی و ارتباط مؤثر در گروه آزمایش بوجود آمد. در بسیاری از بررسی‌های انجام شده در این زمینه نتایجی دیگر از قبیل افزایش اعتماد به نفس کودکان، بهبود رابطه معلم و شاگرد، کاهش غیبت از مدرسه و کاهش بدرفتاری آنان حاصل گردید.

در بحث اهمیت و ضرورت پژوهش باید بیان نمود که مهارت برقراری ارتباط مؤثر با دیگران نیز در زندگی بسیار بااهمیت است. افرادی که با دیگران ارتباط اندکی دارند موقعیت‌هایی را که مهارت‌های اجتماعی-شناختی و نیز اخلاقی میسر می‌سازند را از دست می‌دهند. اگر افراد از مهارت‌های ارتباطی مناسب برخوردار نباشند، در بسیاری از جنبه‌های زندگی آسیب‌پذیر خواهند بود (NassEri, 2016). چگونگی ارتباط ما با افرادی که با آنها زندگی می‌کنیم و پیوسته در تعامل مستمر و مداوم با آنها به سر می‌بریم، بخش مهمی از توانایی روابط بین فردی ما را تشکیل می‌دهد. افرادی که از مهارت‌های ارتباطی ضعیف‌تری برخوردار هستند کم‌تر مورد پذیرش دیگران قرار می‌گیرند. از سویی اهمیت و ضرورت آموزش مهارت‌های زندگی زمانی مشخص می‌شود که بدانیم آموزش مهارت‌های زندگی موجب ارتقاء توانایی‌های روانی-اجتماعی می‌گردد. این توانایی‌ها دانش آموزان را برای برخورد با کشمکش‌ها و موقعیت‌های زندگی یاری می‌بخشد و به او کمک می‌کند تا با سایر انسان‌ها، جامعه، فرهنگ و محیط خود مثبت و سازگارانه عمل کند و سلامت روانی خود را تأمین نماید (Prasertcharoensuk, 2015). بدین ترتیب، تمرین مهارت‌های زندگی موجب تقویت یا تغییر نگرش‌ها، ارزش‌ها و رفتار دانش آموزان می‌گردد. نوجوانی یکی از مراحل مهم و برجسته رشد و تکامل اجتماعی و روانی فرد به شمار می‌رود (Savoji, 2013). در این دوره، نیاز به تعادل هیجانی و عاطفی به‌ویژه تعادل بین عواطف و عقل، درک ارزش وجودی

بیان‌کننده مقدار عدم اطمینان در یک توزیع احتمال پیوسته است. ایده اصلی این روش آن است که هر چه پراکندگی در مقادیر یک شاخص بیشتر باشد آن شاخص از اهمیت بیشتری برخوردار است. شانون نشان داد که وقایع با احتمال وقوع زیاد اطاعات کمتری در اختیار می‌گذارند و برعکس هرچقدر احتمال وقوع یک رخداد کمتر باشد، اطلاعات حاصل از آن بیشتر است. با به دست آوردن اطلاعات جدید، درواقع عدم قطعیت‌ها کاهش یافته و ارزش اطلاعات جدید برابر با مقداری است که از عدم قطعیت کاسته شده است، در نتیجه عدم قطعیت و اطلاعات پارامترهایی وابسته به هم هستند؛ بنابراین محتوای کتاب ارتباط مؤثر پایه دهم دوره دوم متوسطه فنی و حرفه‌ای از نقطه نظر ده پاسخگو (خودآگاهی، همدلی، ارتباط مؤثر، روابط بین فردی، تصمیم‌گیری، حل مسئله، تفکر خلاق، تفکر انتقادی، مقابله با هیجان، مقابله با استرس) طبقه‌بندی شده در ابتدا پیام برحسب مقوله‌ها به تناسب هر منبع در قالب فراوانی شمارش شد. بر اساس داده‌های جدول فراوانی، این داده‌ها به‌نحی دیگر گردید، سپس بار اطلاعاتی هر مقوله محاسبه شد و در آخر با استفاده از بار اطلاعاتی مقوله‌ها ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها به دست آمد.

یافته‌ها

نتایج تحلیل کمی کتاب ارتباط مؤثر پایه دهم دوره دوم متوسطه فنی و حرفه‌ای بر اساس مهارت‌های ده‌گانه در جدول ۱ نشان داد کتاب ارتباط مؤثر پایه دهم دوره دوم متوسطه فنی و حرفه‌ای به ترتیب به مؤلفه‌های مهارت حل مسئله (۱۲۵ مورد)، مهارت تفکر خلاق (۸۰ مورد)، مهارت تفکر انتقادی (۴۰ مورد)، مهارت مقابله با هیجان (۱۰۲ مورد)، مهارت ارتباط مؤثر (۳۸۴ مورد)، مهارت مقابله با استرس (۱۳۲ مورد)، مهارت خودآگاهی (۱۷۵ مورد)، مهارت همدلی (۱۰۱ مورد)، مهارت روابط بین فردی (۲۹۸ مورد)، مهارت تصمیم‌گیری (۱۳۴ مورد) توجه شده است و کم‌ترین توجه به مؤلفه مهارت ارتباط مؤثر (۳۸۴ مورد) و

تصمیم‌گیری، حل مسئله، تفکر خلاق، تفکر انتقادی، مقابله با هیجان، مقابله با استرس) کتاب ارتباط مؤثر مورد ارزشیابی قرار گرفته است و مشتمل بر ۱۹۶ صفحه بوده است. واحد تحلیل بر اساس (متن، سؤال، تصاویر، فعالیت‌ها) انتخاب گردید تا همه موارد را شامل شود. در این تحقیق ابزار اساسی تحلیل محتوا، سیاهه تحلیل بود که از طریق مطالعه ادبیات تحقیق و بررسی مطالعات داخلی و خارجی انجام شده در حوزه مهارت‌های زندگی به‌منظور میزان توجه کتاب درسی ارتباط مؤثر پایه دهم دوره دوم متوسطه فنی و حرفه‌ای و برای ده مؤلفه آموزش مهارت‌های زندگی خودآگاهی، همدلی، ارتباط مؤثر، روابط بین فردی، تصمیم‌گیری، حل مسئله، تفکر خلاق، تفکر انتقادی، مقابله با هیجان، مقابله با استرس، تنظیم شد. برای بررسی روایی محتوایی و صوری، سیاهه‌ها در اختیار ده نفر از اساتید متخصص علوم تربیتی قرار گرفت و پس از دریافت نظرات آنان، تجدیدنظرها و تغییراتی به عمل آمد و فهرست نهایی تنظیم گردید. همچنین برای تعیین پایایی ابزار تحقیق از روش بازآزمایی استفاده شد بدین صورت که پس از دو بار مطالعه کتاب درسی، ارتباط مؤثر به فاصله دو هفته، مقدار ضریب همبستگی بین فراوانی‌های شمارش شده ۰/۸۶ به دست آمد. برای تحلیل داده‌های حاصل از سیاهه‌ها از روش تحلیل محتوا استفاده شد. واحد تحلیل در قسمت متن، پرسش و فعالیت‌ها، به‌صورت جملات موجود در متن کتاب درسی در نظر گرفته شده است و در قسمت تصاویر چنین در نظر گرفته شد که هر تصویر بر اساس شاخص‌های که در آن مورد اشاره قرار گرفته به واحدهای تقسیم شده و بعد شمارش شده است. به‌منظور پردازش داده‌های جمع‌آوری شده از روش آنتروپی شانون استفاده گردید که پردازش داده‌ها را در بحث تحلیل محتوا با نگاه جدید مطرح می‌کند. روش آنتروپی شانون یکی از روش‌های تصمیم‌گیری چند معیاره برای محاسبه وزن معیارها است. در این روش نیازمند به ماتریس معیار گزینه است. آنتروپی

بیشترین توجه به مؤلفه مهارت تفکر انتقادی (۴۰ مورد) مؤلفه‌ها با استفاده از روش آنتروپی شانون ابتدا داده‌ها شده است. برای بررسی ضریب اهمیت هر یک از این در جدول ۲ به‌نچار شد.

جدول ۱. توزیع فراوانی توجه به مؤلفه‌های مهارت‌های زندگی در موارد کتاب ارتباط مؤثر پایه دهم دوره متوسطه دوم شاخه‌های فنی‌و حرفه‌ای در سال تحصیلی ۱۳۹۷-۱۳۹۸

مؤلفه	مهارت حل مسئله	مهارت تفکر خلاق	مهارت تفکر انتقادی	مهارت مقابله با هیجان	مهارت ارتباط مؤثر	مهارت مقابله با استرس	مهارت خودآگاهی	مهارت همدلی	مهارت روابط بین فردی	مهارت تصمیم‌گیری
متن	۶۸	۴۸	۲۵	۶۸	۱۹۶	۹۳	۱۰۹	۶۳	۱۶۰	۸۰
تصاویر	۹	۹	۲	۱۰	۸۱	۱۱	۱۵	۵	۴۳	۱۲
فعالیت	۴۸	۲۳	۱۳	۲۴	۱۰۷	۲۸	۵۱	۳۳	۹۵	۴۲
مجموع	۱۲۵	۸۰	۴۰	۱۰۲	۳۸۴	۱۳۲	۱۷۵	۱۰۱	۲۹۸	۱۳۴

جدول ۲. جدول داده‌های به‌نچار شده توجه به مؤلفه‌های مهارت‌های زندگی در موارد کتاب ارتباط مؤثر پایه دهم دوره متوسطه دوم شاخه‌های فنی حرفه‌ای در سال تحصیلی ۱۳۹۷-۱۳۹۸

مؤلفه‌ها	مهارت حل مسئله	مهارت تفکر خلاق	مهارت تفکر انتقادی	مهارت مقابله با هیجان	مهارت ارتباط مؤثر	مهارت مقابله با استرس	مهارت خودآگاهی	مهارت همدلی	مهارت روابط بین فردی	مهارت تصمیم‌گیری
متن	۵۵۴/۰	۶۰۰/۰	۶۲۵/۰	۶۶۷/۰	۵۱۰/۰	۶۵۵/۰	۶۲۳/۰	۶۲۴/۰	۵۳۷/۰	۵۹۷/۰
تصاویر	۰۷۲/۰	۱۱۲/۰	۰۵۰/۰	۰۹۸/۰	۲۱۱/۰	۰۸۳/۰	۰۸۶/۰	۰۵۰/۰	۱۴۴/۰	۰۹۰/۰
فعالیت	۳۸۴/۰	۲۸۷/۰	۳۲۵/۰	۲۳۵/۰	۲۷۹/۰	۲۱۲/۰	۲۹۱/۰	۳۲۷/۰	۳۱۹/۰	۳۱۳/۰

ارتباط مؤثر پایه دهم دوره متوسطه دوم بیشترین ضریب اهمیت مربوط به مهارت ارتباط مؤثر است و کمترین ضریب اهمیت برای مؤلفه مهارت حل مسئله به دست آمد.

پس از نرمال‌سازی داده‌ها با استفاده از فرمول مرحله دوم روش شانون مقدار بار اطلاعاتی (B_{ij}) هر یک از مؤلفه‌ها به دست آمد. نتایج جدول‌های ۳ و ۴ نشان داد که در تمام کتاب

جدول ۳. جدول مقادیر بار اطلاعاتی مؤلفه‌های مهارت‌های زندگی در موارد کتاب ارتباط مؤثر پایه دهم دوره متوسطه دوم شاخه‌های فنی حرفه‌ای در سال تحصیلی ۱۳۹۷-۱۳۹۸

مؤلفه مقدار بار اطلاعاتی	مهارت حل مسئله	مهارت تفکر خلاق	مهارت تفکر انتقادی	مهارت مقابله با هیجان	مهارت ارتباط مؤثر	مهارت مقابله با استرس	مهارت خودآگاهی	مهارت همدلی	مهارت روابط بین فردی	مهارت تصمیم‌گیری
متن	۱۳۱/۰	۲۷۹/۰	۲۶۷/۰	۲۴۶/۰	۳۱۲/۰	۲۴۳/۰	۲۶۸/۰	۲۶۸/۰	۳۰۴/۰	۱۲۲/۰
تصاویر	۱۷۲/۰	۲۲۳/۰	۱۴۶/۰	۲۰۷/۰	۲۹۹/۰	۱۴۳/۰	۱۹۲/۰	۱۳۶/۰	۲۵۴/۰	۱۹۷/۰
فعالیت	۳۳۴/۰	۳۲۶/۰	۳۳۳/۰	۳۱۰/۰	۳۲۴/۰	۲۹۹/۰	۳۲۷/۰	۳۳۳/۰	۳۳۲/۰	۳۳۱/۰
کل	۶۳۷/۰	۸۲۸/۰	۷۳۶/۰	۷۶۳/۰	۹۳۵/۰	۶۸۵/۰	۷۸۷/۰	۷۳۷/۰	۸۹۰/۰	۶۵۰/۰

جدول ۴ ضریب اهمیت مؤلفه‌های مهارت‌های زندگی در موارد کتاب ارتباط مؤثر پایه دهم دوره متوسطه دوم شاخه‌های فنی حرفه‌ای در سال تحصیلی ۱۳۹۷-۱۳۹۸

مؤلفه‌ها	مهارت حل مسئله	مهارت تفکر خلاق	مهارت تفکر انتقادی	مهارت مقابله با هیجان	مهارت ارتباط مؤثر	مهارت مقابله با استرس	مهارت خودآگاهی	مهارت همدلی	مهارت روابط بین فردی	مهارت تصمیم‌گیری
ضریب اهمیت	۰۸۲/۰	۱۰۷/۰	۰۹۸/۰	۰۹۹/۰	۱۲۱/۰	۰۸۸/۰	۱۰۲/۰	۰۹۵/۰	۱۱۵/۰	۰۸۴/۰

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج مذکور با یافته‌های شهرزاد و همکاران (Shahrzad et al, 2018)، بلالی کمیزی و همکاران (Balali Kamizi et al, 2017)، یوسفی و همکاران (Yousefi et al, 2016)، سیلویا وال و همکاران (Silvia et al, 2011) و لاراری و همکاران (Larrauri et al, 2010) همخوانی نسبی و انطباق دارد. با توجه به نتایج این تحقیق می‌توان گفت مهارت ارتباط مؤثر یک مهارت حیاتی در زندگی است که اغلب مواقع نادیده گرفته می‌شود. هیچ‌وقت برای کار کردن روی مهارت‌های ارتباطی دیر نیست و به کمک آن کیفیت زندگی بهبود می‌یابد. ارتباط مؤثر با دیگران از مهم‌ترین مهارت‌های زندگی است؛ زیرا بهبود آن به تمام جنبه‌های زندگی کاری، شخصی و اجتماعی کمک خواهد کرد. به این شکل شاهد آرامش و پیشرفت بیشتری خواهید بود. روان‌شناسان در سال‌های اخیر

هدف از اجرای این پژوهش تحلیل محتوای کتاب درسی ارتباط مؤثر پایه دهم دوره دوم متوسطه فنی و حرفه‌ای بر اساس مهارت‌های ده‌گانه سازمان بهداشت جهانی بود. یافته‌های پژوهش نشان داد که به مؤلفه‌های مهارت حل مسئله (۱۲۵ مورد)، مهارت تفکر خلاق (۸۰ مورد)، مهارت تفکر انتقادی (۴۰ مورد)، مهارت مقابله با هیجان (۱۰۲ مورد)، مهارت ارتباط مؤثر (۳۸۴ مورد)، مهارت مقابله با استرس (۱۳۲ مورد)، مهارت خودآگاهی (۱۷۵ مورد)، مهارت همدلی (۱۰۱ مورد)، مهارت روابط بین فردی (۲۹۸ مورد)، مهارت تصمیم‌گیری (۱۳۴ مورد) توجه شده است و کم‌ترین توجه به مؤلفه مهارت ارتباط مؤثر (۳۸۴ مورد) و بیشترین توجه به مؤلفه مهارت تفکر انتقادی (۴۰ مورد) شده است.

کتاب‌های درسی دوره دوم متوسطه فنی‌وحرفه‌ای قابل تعمیم نیست.

پیشنهاد می‌شود که نظام آموزش و پرورش به مقوله آموزش مهارت‌های زندگی توجه جدی و اساسی بنماید و نیز شایسته است کارشناسان و صاحب‌نظران در نظام آموزشی تفحص کرده و مدل‌ها و روش‌های متناسب با نیازها و تفاوت‌های فردی و سنی دانش‌آموزان ارائه کنند و در صورت امکان، آموزش مهارت‌های زندگی جزء لاینفک برنامه درسی در مدارس و در کل دوره‌های تحصیلی شود. همچنین با توجه به اینکه کتب درسی مهم‌ترین منبع آموزش در مدارس است، لذا باید تمام کتب، توسط کارشناسان مورد بازبینی قرار گرفته و بحث آموزش مهارت‌های زندگی در دانش‌آموزان در متن، فعالیت (پرسش‌ها) و تصاویر کتاب بیشتر مد نظر قرار گیرد.

منابع

- Ahmadi A. (2017). Life skills. Tehran: Hamit Publications.
- Azad, H. (2017), Psychopathology. Tehran: Besat Publishing, Volume 3.
- Bullton. R. (2015). Psychology of Human Relations (People Skills). Translated by Har Sohrabi. Sixth edition. Tehran: Roshd Publications, 408 pages.
- Hosseini, s. (2016). Principles of mental health. First Edition. Mashhad: Mashhad University Press.
- Khanifar H., Poor Hosseini M. (2016). Life skills. Qom: Hajar Publishing Center.
- Khorshidi, A, Darb Esfahani H, Nazari F, Inanloo A. (2016). Life skills of adolescence. Volume II. Tehran: Yastroon Publications, 158 pages.
- Kase, T., Ueno, Y., Shimamoto, K., & Oishi, K. (2019). Causal relationships between sense of coherence and life skills: Examining the short-term longitudinal data of Japanese youths. *Mental Health & Prevention*, 13, 14-20.

لزوم آموزش مهارت‌های زندگی را با اهداف تعمیق باورها، تقویت مهارت‌های شخصیتی، اجتماعی و جامعه‌پذیر کردن جزو لاینفک تعلیمات در مدارس قرار داده‌اند و معتقدند چنانچه این مهارت‌ها درست و بر پایه شناخت اساسی در شخصیت نوجوانان نقش ببندند، بسیاری از نابسامانی‌ها و انحرافات اجتماعی این گروه کاهش می‌یابد. جامعه‌شناسان معتقدند در شرایطی که نمی‌توان مانع تغییرات و پیچیدگی‌های جامعه و گسترش روابط اجتماعی و بین فردی افراد شد، راهی جز آماده کردن نسل نوحاسته برای رویارویی با موقعیت‌های دشوار زندگی باقی نمی‌ماند. بر اساس همین استدلال نیز آموزش مهارت‌های زندگی با حمایت سازمان‌های ملی و بین‌المللی برای پیشگیری نوجوانان و جوانان از بیماری‌های روانی و کج‌روی‌های اجتماعی در سراسر جهان در سطح مدارس و رسانه‌ها آغاز شده است. در این راستا ضرورت افزایش قدرت سازگاری نوجوانان برای بالا بردن ظرفیت‌های روحی، اجتماعی و افزایش اجرای برنامه‌های اصلاحی از سوی مسئولان تعلیم و تربیت نیز، بیش‌ازپیش پررنگ‌تر شده است. از سویی باید گفت که جایگاه مهارت‌های زندگی در پیشگیری اولیه از مشکلات بهداشتی و روانی قرار دارد. همچنین برخورداری از مهارت‌های زندگی می‌تواند موجب اعتمادبه‌نفس و عزت‌نفس بالاتر در دانش‌آموزان شده و کارکرد اجتماعی آنان را ارتقاء دهد. آموزش مهارت‌های زندگی می‌تواند سبب بهتر اندیشیدن و روابط اجتماعی مؤثرتر با دیگران را به همراه داشته و شرایط بهتری را نیز در زندگی دانش‌آموزان در پی داشته باشد. بی‌شک دانش‌آموزانی که از مهارت‌های زندگی بالاتری برخوردارند می‌توانند روابط بین فردی مؤثرتر و با کیفیت بالاتری را تجربه نموده و در زمینه‌های شغلی موفق‌تر عمل نمایند.

از محدودیت‌های پژوهش می‌توان به مورد زیر اشاره نمود که: پژوهش حاضر فقط به تحلیل محتوای برنامه درسی ارتباط مؤثر پایه دهم دوره دوم متوسطه فنی‌وحرفه‌ای پرداخته است، لذا نتایج آن به سایر

- King, G., McPherson, A., Mosleh, D., Hartman, L., Rapley, J., & Pinto, M. (2018). Program opportunities of residential immersive life skills programs for youth with disabilities. *Research in developmental disabilities*, 83, 233-246.
- Kazemi, R., Momeni, S., & Abolghasemi, A. (2014). The effectiveness of life skill training on self-esteem and communication skills of students with dyscalculia. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 114, 863-866.
- Larrauri RC, Cáceres JLC. (2010). Determining the efficacy of a high- school life-skills' programme in Huancavelica, Peru. *Rev Salud Publica (Bogota)*. Mar-Apr; 11 (2): 169-81. PubMed. gov. US National Library of Medicine National Institutes of Health.
- Nasseri, H. (2016). *Life skills (for students)*. First Edition. Tehran. Publisher: Deputy for Cultural Affairs and Prevention of the Welfare Organization.
- Prasertcharoensuk, T., Somprach, K. L., & Ngang, T. K. (2015). Influence of teacher competency factors and students' life skills on learning achievement. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 186, 566-572.
- Silvia Wahl M, Anne Patak M, Possel P, Hautzinger M. (2011). A school-based universal programme to prevent depression and to build up life skills. *Journal Public Health*, 4: 621-629.
- Seif, Ali Akbar. (2017). *Psychology*, Tehran: Rahnama Publishing, Volume III.
- Shahzad; A, Mohammad Azimi; S, Rezaei and Khadijeh Farajzadeh. (2018). Content Analysis of the Second Grade Elementary Science Book from the Perspective of Education on Health and Health Components, National Conference on Thematic-Educational Knowledge (Content Education), Ardabil, Farhangian University, Ardabil Province.
- Savoji, A. P., & Ganji, K. (2013). Increasing mental health of university students through life skills training (LST). *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 84, 1255-1259.
- Vatankhah, H., Daryabari, D., Ghadami, V., & KhanjanShoeibi, E. (2014). Teaching how life skills (anger control) affect the happiness and self-esteem of Tonekabon female students. *Procedia-social and behavioral sciences*, 116, 123-126.
- Yousefi, R., Samadi, P. (2016). in a study on the success rate of Islamic life etiquette and skills curriculum (dignity plan) on students' problem-solving skills, *Journal of Research in Curriculum Planning*, Volume 14, Number 52, p.141- 15.
- Zamani, F. (2017), the skill of establishing effective relationships with others. *Tadbir Monthly*, Volume 20, Number 17.